

**ФІНАНСОВІ МЕТОДИ МЕХАНІЗМУ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА
КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО КОМПЛЕКСУ ВУЛИКОЇ ЯЛТИ**

6. World Investment Reports 2000–2005 // www.unctad.org
7. The World Bank. World Development Indicators. – Various issues // <http://www.worldbank.org/data>
8. Харламова Г.О. Інвестиційна стратегія України: максимізація вигід, мінімізація збитків // Економіка і держава. – 2006. – № 4. – С. 29–31.
9. Грига В.Ю. Теоретичні засади оцінювання технологічного рівня розвитку країни // Проблеми науки. – 2006. – № 2. – С. 23–28.
10. Стукало Н.В. Вимірювання фінансової глобалізації // Фінанси України. – 2006. – № 7. – С. 146–153.
11. Приतिकіна О.Л., Стасюк Ю.М., Щипанова О.В. Інноваційна політика України та інтеграція до ЄС // Фінанси України. – 2005. – № 5. – С. 36–43.
12. Зянько В. Глобализация и инновационный процесс: их взаимовлияние // Экономика Украины. – 2006. – № 2. – С. 84–89.

Іртлач М. О.

**ФІНАНСОВІ МЕТОДИ МЕХАНІЗМУ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА
КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО КОМПЛЕКСУ ВЕЛИКОЇ ЯЛТИ**

Аналіз показників фінансово-господарської діяльності підприємств санаторно-курортного та туристичного комплексу Великої Ялти за курортний сезон 2007 року показав, що їх рентабельність залишається в діапазоні від –69% (ТОВ «Сметаліт») до 98% (готель «Відпочинок»). Ці підприємства відносяться до малого бізнесу, але у середньому рентабельність підприємств цієї галузі економіки в регіоні знаходиться на рівні 20%. При цьому спостерігаються низький рівень рентабельності при незначних коливаннях у підприємств санаторно-курортного комплексу, які можна віднести до класу середнього бізнесу з колективною формою власності. Якщо розглядати динаміку цього показника, то вона змінюється у позитивному напрямку у порівнянні з аналогічним періодом 2006 року. Але доцільно зазначити, що діяльність підприємств курортно-рекреаційного комплексу для регіону Велика Ялта є провідною і підвищення її ефективності є найбільш актуальною проблемою для органів виконавчої влади та її мешканців. Тому метою написання цієї статті є розробка пропозицій з формування ефективного економічного механізму розвитку малого підприємництва курортно-рекреаційного комплексу.

Для визначення його сутності та складових було проаналізовано наукові праці фахівців з економіки, менеджменту, антикризового управління таких як: Л. Абалкін [9], І. Бланк [2], А.Смельянов [10], Л.Лігоненко [5], Г. Одінцова [4], В.Стадник та М. Йохна [7], О.Терещенко [8], Г.Груба, В.Плакіда, В.Черепанова [] та ін. визначено сутність понять “механізм”, “господарський механізм”, “механізм управління”, “механізм управління активами” тощо.

На підставі проведеного дослідження літературних джерел цих авторів сформульовано, що під *економічним механізмом розвитку малого підприємництва курортно-рекреаційного комплексу* розуміється система, яка встановлює визначений порядок управління фінансово-господарською діяльністю суб’єктів господарювання у галузі санаторно-курортного комплексу та туризмі, що доцільно віднести до малого підприємства. Вона являє собою сукупність методів, способів, прийомів для застосування певних інструментів і важелів, що використовуються суб’єктами малого бізнесу в процесі фінансово-господарської діяльності у галузі курортно-рекреаційного комплексу.

Він визначає засіб розв’язання суперечностей, які виникають між органами виконавчої влади, бюджетними установами, підприємствами-партнерами, кредиторами, робітниками та власниками підприємств малого бізнесу, чия діяльність пов’язана із курортно-рекреаційним комплексом. Крім того, цей механізм є спосіб організації прибуткового суспільного виробництва, тому його можна визначити як соціально-економічний механізм, оскільки за його допомогою ці підприємства повинні вирішувати як економічні, так і соціальні питання регіону Велика Ялта. Перші пов’язані із формуванням умов для створення нових робочих місць у регіоні, підвищенні матеріального добробуту мешканців регіону, збільшенню надходжень до бюджету міста, які можуть бути використані на соціальні потреби. Другі – створення можливостей діяльності прибуткового комплексу послуг з відновленням фізичних сил та організацією розваг вітчизняного та зарубіжного суспільства на території курортів Автономної Республіки Крим.

Економічний механізм розвитку малого підприємництва курортно-рекреаційного комплексу охоплює два напрями впливу – вплив державного управління через відповідну політику та механізм щодо її реалізації, а також внутрішній механізм, який доцільно використовувати при впровадженні власної економічної політики суб’єкта господарювання малого підприємництва. Цей механізм будується на двох механізмах – механізми державного управління (*економічний механізм підтримки малого підприємництва*) та механізми функціонування підприємств (*економічний механізм підвищення ефективності діяльності підприємств курортно-рекреаційного комплексу*).

Кожна розвинута країна становлення ринкових відносин починала з формування умов для розвитку малого підприємництва. З цієї метою держава розробляла та затверджувала відповідні концепції, програми тощо, а потім будувала механізми державного управління щодо їхньої реалізації. Ці механізми стосуються вирішення питань права, економіки, організації, управління, інформаційного забезпечення, соціально-психологічних умов [3]. Вони повинні вирішувати проблеми стратегічного та поточного характеру. Однак, на наш погляд, найбільш важливими з точки зору впливу на діяльність суб’єктів малого підприємництва є економічний механізм, за допомогою якого вони мають можливість вирішувати проблеми формування фінансових ресурсів.

Кожна розвинута країна становлення ринкових відносин починала з формування умов для розвитку малого підприємництва. З цієї метою держава розробляла та затверджувала відповідні концепції, програми тощо, а потім будувала механізми державного управління щодо їхньої реалізації. Ці механізми стосуються вирішення питань права, економіки, організації, управління, інформаційного забезпечення, соціально-психологічних умов [3]. Вони повинні вирішувати проблеми стратегічного та поточного характеру. Однак, на наш погляд, найбільш важливими з точки зору впливу на діяльність суб'єктів малого підприємництва є економічний механізм, за допомогою якого вони мають можливість вирішувати проблеми формування фінансових ресурсів.

Механізми функціонування підприємств, на наш погляд, також має декілька видів, оскільки за їх допомогою підприємства курортно-рекреаційного комплексу повинні вирішувати питання ефективного функціонування в умовах ринкової економіки – це економічний, управлінський, технічний, інформаційний та соціально-психологічний механізми. Для розвитку суспільства усі вони відіграють важливу роль, але для вирішення питань ефективності функціонування суб'єкту господарювання, економічний механізм є вирішальним. Це тлумачення можна пояснити тим фактом, що показники ефективності базуються на грошовій оцінці доходності та витрат здійснення господарсько-фінансової діяльності підприємств курортно-рекреаційного комплексу.

Елементами (складовими) цих механізмів є методи, способи, прийоми, інструменти та важелі, за допомогою яких здійснюється процес розвитку малого підприємництва у курортно-рекреаційного комплексу.

Елементи економічного механізму підтримки малого підприємництва розглянуто в наукових працях таких вітчизняних вчених з державного управління, як: В.Бакуменко, В.Князев і Ю.Сурмін [1], В.Малиновський [6], Г.Одінцова [4] та ін. Але найбільш детально ці методи розглянуто в роботах В.Малиновського [6]. Цей автор визначає, що у державному управлінні доцільно розглядати методи дослідження – загальні, логічні, емпіричні, а також методи державного управління, які розподілено на адміністративні, економічні, правові та соціально-психологічні.

До складу загальних віднесено такі методи управління: організаційно-розпорядчі (адміністративні), економічні, соціально-психологічні та правові. Перші деякі автори поділяють на організаційні (регламентування, нормування та інструктування) та оперативні-розпорядчі (накази, розпорядження, протоколи нарад, оперативні вказівки), а економічні методи управління ототожнюють з “системою економічних важелів і заходів, за допомогою яких здійснюється вплив на керовані об'єкти” [4]. Треба зазначити, що важелі державного регулювання мають важливе значення для розвитку малого бізнесу, тому розглядати їх як методи державного управління доцільно відособлено. Розглянемо лише деякі особливості методів цього механізму.

В.Малиновський до економічних методів відносить індикативне планування, державне регулювання, грошово-кредитну та фінансову політику, ціноутворення, податкову систему тощо [6]. На наш погляд, це не зовсім вірно, державне регулювання має такі важелі – оподаткування, кредитування, фінансування, державна фінансова допомога тощо, що регулюють діяльність суб'єкта господарювання малого бізнесу на державному та місцевому рівнях. Тому у цій статті до складу економічних методів пропонується віднести загальну економічну стратегію держави щодо ролі та місця малого бізнесу у ринковій економіці країни, захист та заохочування конкуренції, економічне стимулювання розвитку підприємництва.

Якщо «прийом – це окрема дія чи рух», то за допомогою прийомів конкретизуються перелічені програмні заходи підтримки малого підприємництва. По-перше, до них можна віднести прийоми суто державного управління, за допомогою яких здійснюється реалізація програмних документів, а саме: реалізація антимонопольної політики щодо надання послуг курортно-рекреаційного характеру; вирівнювання конкурентних умов для суб'єктів малого бізнесу; захист внутрішнього туристичного ринку, а по-друге, – прийоми програмування й планування, аналізу й оцінки економічних процесів (аналіз економічних систем, організаційного регламентування, нормування, та проектування, лінійного, квадратичного та динамічного програмування економічних процесів, аналізу входів та виходів, а також прийоми статистичного аналізу і теорії ймовірностей).

Прийоми державного управління спираються на використання певних інструментів і важелів [4]. Перші, згідно з працями фахівців з державного регулювання, складаються із адміністративних та економічних інструментів.

Отже, для суб'єктів малого підприємництва механізм державного управління відіграє велике значення, оскільки його складові безпосередньо впливають на ефективність курортно-рекреаційного комплексу.

Розглянемо сутність та структуру економічного механізму підвищення ефективності діяльності підприємств курортно-рекреаційного комплексу.

На основі узагальнення сучасних концептуальних підходів до визначення сутності економічного механізму діяльності підприємств [9], доцільно визначити, що це поняття можна тлумачити як систему заходів щодо результативного управління рухом ресурсів суб'єктів господарювання, яке призводить до позитивних фінансових результатів. В статті економічний механізм розглядається відносно окремих підприємств, тобто на мікрорівні [3]. Оскільки сьогодні ці суб'єкти господарювання мають низьку ефективність своєї діяльності і потребують проведення заходів з покращення системи управління активами, пасивами тощо, а деякі з них взагалі мають потребу у здійсненні санації.

Структура цього механізму також складається із окремих елементів – методів, способів, прийомів та важелів впливу на економічну діяльність підприємств курортно-рекреаційного комплексу. Дослідження показали, що в спеціальній літературі не має чіткої класифікації методів, за допомогою яких можна провести підвищення ефективності діяльності підприємств санаторно-курортного комплексу та туристичної діяльності. Доцільно зазначити, що класифікація цих методів базується на теорії менеджменту та фінансовій санації.

ції, оскільки значна кількість підприємств комплексу має нестійкий фінансовий стан.

Найбільш повну класифікацію представлено О. Терещенком в роботі [8], до яких ним віднесено соціальні, організаційно-правові, виробничо-технічні і фінансово-економічні. Багато авторів наукових праць із проблем менеджменту, антикризового управління та санації підприємств [5,8] приділяють особливе значення фінансово-економічним методам, які характеризують фінансові відносини, що виникають у процесі мобілізації і використання внутрішніх і зовнішніх фінансових джерел оздоровлення підприємств. При цьому розглядаються особливості управління активами, пасивами, мобілізації зовнішніх та внутрішніх резервів тощо [1,8]. Крім того, фінанси – це одне з напрямів економічної науки, тому визначати ці методи як фінансово-економічні є, на наш погляд, не зовсім коректно. Оскільки при прийнятті управлінських рішень з підвищення доходності підприємств значну роль відіграють питання ефективної організації маркетингових досліджень, просування товарів, послуг, обґрунтування товарної та цінової стратегій суб'єктів господарювання та ін. видів маркетингової діяльності, які також відносяться до економіки. Тому, доцільно виділити дві групи методів – фінансові та маркетингові.

Для формування ефективного економічного механізму, використання зазначених методів пропонуються такі способи управління: розширення, реорганізація підприємств; реструктуризація суб'єктів господарювання та їх активів, а також повна зміна бізнесу.

Інструменти управління, які слід використовувати при впровадженні економічного механізму підвищення ефективності діяльності підприємств курортно-рекреаційного комплексу, також як і інструменти економічного механізму підтримки малого підприємництва, який є механізмом державного управління, розподіляються на адміністративні та економічні. Відрізняються вони лише тим, що використовуються на рівні окремих суб'єктів господарювання, тобто на мікрорівні.

Економічні інструменти конкретизуються у важелях управління, які на базу узагальнення та систематизації існуючих підходів для механізму підвищення ефективності підприємств класифіковано таким чином:

- оптимальне оподаткування, оскільки у теперішній час в Україні існує фактично дві системи оподаткування платників податків – це загальна та спрощена. Кожна з них має певні переваги та недоліки, тому підприємства курортно-рекреаційного комплексу повинні обґрунтувати свої рішення з вибору цього важеля;
- пільгове кредитування. Як показує вітчизняні фахівці з фінансового менеджменту [2,8], фінансове забезпечення бізнесу в умовах ринкової економіки потребує оптимального використання власного та позичкового капіталів. Але для запровадження кредитів можливе тільки за умов стабільної роботи фінансово-кредитної системи, низьких процентних ставок та вигідних умов як для банків, так і для користувачів кредитів;
- зовнішнє фінансування або інвестування. В наукових працях вітчизняних та зарубіжних авторів фінансові ресурси підприємств розподіляються по джерелам фінансування на внутрішні та зовнішні [8]. До зовнішніх фінансових джерел підприємства О.Терещенко відносить операції зі збільшення чи зменшення статутного фонду підприємств шляхом залучення коштів власників. Такий розподіл, на наш погляд, можна назвати умовним тому, що статутний фонд підприємств відноситься до власного капіталу суб'єктів господарювання. Продаж цінних паперів підприємств, які мають нестійкий фінансовий стан, не приносить значних доходів, оскільки вони мають низьку вартість. Тому застосування такого важеля, що передбачає проведення демоноінації або консолідації активів, в умовах становлення ринкової економіки для більшості підприємств є малоефективним. Але підприємства курортно-рекреаційного комплексу є привабливими для інвестування суб'єктами господарювання, оскільки вони використовують унікальний курортний потенціал. Однак спостерігаються випадки, коли великі санаторії викупляються із-за земельних ділянок, які потім підлягають будівництву апартаментів. Вони мають завищену вартість та майже не використовуються. Отже, цей важіль потребує пильної уваги;
- внутрішні фінансові резерви. За класифікацією внутрішніх фінансових джерел, що наведено О.Терещенком внутрішні джерела фінансування розподіляються на чистий прибуток, амортизаційні нарахування, забезпечення наступних витрат та платежів, відсотки за дивідендами, виторг від реалізації необоротних активів та фінансових інвестицій [8]. Отже, збільшення внутрішніх фінансових резервів можливе шляхом збільшення вхідних грошових потоків, що досягається завдяки збільшенню виторгу від реалізації послуг, непотрібних активів і зменшення вихідних грошових потоків, що можливо при зменшенні собівартості продукції (послуг) і наднормативних витрат. Крім того, підприємства курортно-рекреаційного комплексу можуть використовувати у якості джерел фінансування реінвестування прибутку шляхом узгодженості зі власниками або інвесторами, у тому числі іноземними;
- просування та стимулювання збуту продукції (послуг). Цей важіль базується на визначенні найбільш короткого шляху просування товарів, продукції, послуг від виробника до кінцевого споживача. Для його побудови необхідно визначити найбільш ефективні комунікації – це стимулювання збуту, реклама, прямий маркетинг тощо.

Таким чином, на основі узагальнення існуючих теоретичних підходів розроблено пропозиції до формування економічного механізму розвитку малого підприємництва курортно-рекреаційного комплексу та його фінансових методів. Використання цього механізму дозволить здійснити подальший розвиток малого підприємництва у курортно-рекреаційному комплексі.

Джерела та література

1. Бакуменко В., Князев В., Сурмін Ю. Методологія державного управління: проблеми становлення та подальшого розвитку // Вісн. УАДУ. – 2000. – № 1. – С.11-27.
2. Бланк И.А. Управление активами. – К.: Ника-Центр, 2000. – 720 с.
3. Груба Г.І., Плакида В.Т., Черепанова В.О. Державна політика стосовно формування економічного механізму підвищення ефективності діяльності обленерго// Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. пр. – Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2003.– Вип. 2 (17). – У 2 ч. – Ч. 2. – С. 65-69.
4. Державне управління і менеджмент: Навч. посіб. у таблицях і схемах / Кол. авт.; За заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Г.С. Одінцової. – Х.: ХарПІ УАДУ, 2002. – 492 с.
5. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій.– К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2001.– 580 с.
6. Малиновський В. Державне управління: Навч. посіб. – Луцьк: Ред-вид. відд. “Вежа” Держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2000. – 558 с.
7. Стадник В.В., Йохна М.А. Менеджмент: Посібник. – К.: Академвидав, 2003. – 464 с.
8. Терещенко О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: Навч. посібник.– К.: КНЕУ, 2000.– 412 с.
9. Экономическая энциклопедия / Под ред. Л. И. Абалкина.– М.: Экономика, 1998.– 610 с.
10. Эффективность хозяйственного механизма /под ред. А.С. Емельянова. – К.: Техніка, 1985. – 263 с.

Коваленко І.В.**ІНВЕСТИЦІЙНЕ КРЕДИТУВАННЯ ПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ АПК БАНКІВСЬКИМИ УСТАНОВАМИ**

Постановка проблеми. Останнє десятиріччя розвитку національної економіки визначається послідовною реалізацією в Україні курсу реформ, направлених на інтеграцію вітчизняної фінансової системи з європейською та світовою фінансовими системами в умовах глобалізації; об’єктивними процесами зміцнення фінансової системи в цілому, а також банківської, як її невід’ємної складової. На даному етапі розвитку світової економіки будь-яка промисловість жодною з країн світу не може розраховувати на ефективний розвиток, якщо вона не буде використовувати можливості, які надаються ринком капіталів, і в тому числі міжнародним. Адже найбільш істотні виробничі аспекти глобалізації проявляються саме у фінансовій сфері.

Банківському сектору фінансової системи України, у порівнянні з іншими галузями економіки, надається пріоритетне значення, виходячи з того, що банківські установи акумулюють значні фінансові ресурси необхідні для економічного зростання, а також є посередниками по відношенню до економіки. Тому виведення національної економіки зі становища, в якому вона опинилася, і усунення існуючих кризових явищ буде можливим лише у разі застосування комплексу заходів, серед яких чільне місце належатиме зміцненню банківської системи та надання їй пріоритетного статусу з питань інвестиційного кредитування підприємств провідних галузей промисловості. Для досягнення цієї мети перед державою постає питання забезпечення цілкової стабільності банківського сектору, повернення до нього довіри, запобігання криз банківської системи.

Забезпечення стабільності функціонування банківської системи є необхідним чинником успішного розвитку вітчизняної промисловості, оскільки фінансові ресурси банківських установ є одним з найвагоміших джерел її фінансування. Особливо це стосується підприємств переробної галузі агропромислового комплексу, тому що продовольча безпека України залежить від того, наскільки успішною буде діяльність саме цієї сфери промисловості.

Значне скорочення державою, з початку 90-х років ХХ сторіччя, обсягів фінансування сільськогосподарських переробних підприємств призвело до катастрофічних наслідків в агропромисловому комплексі зокрема, і глибокої кризи в національній економіці України в цілому. Процес стагнації продовжувався на протязі декількох років і пішов на спад наприкінці 90-х – початку 2000-х рр., коли стан економіки почав стабілізуватися, була розроблена та застосована нормативно – правова база залучення інвестицій до всіх галузей промисловості держави. Переробними підприємствами агропромислового комплексу почали активно цікавитись інвестори, серед яких одне з провідних місць займали банківські установи. Частка банківських інвестицій у забезпеченні якісно нових структурних перетворень інвестиційної діяльності постійно зростає і нині, тому ці фінансово – кредитні установи повинні бути в змозі забезпечити великі масштаби інвестиційного кредитування вже сьогодні.

Стан вивчення проблеми. В умовах, коли процес інвестування іноземними інвесторами переробних підприємств АПК гальмується політичною кризою в країні, а власних коштів вітчизняних інвесторів недостатньо, проблема інвестиційного кредитування аграрного сектору економіки банківськими установами є надзвичайно актуальною. Необхідно пам’ятати, що в умовах економічної глобалізації, яка охопила всі держави світу, відбувається не тільки перерозподіл фінансових потоків, а й процес активного інвестування капіталу (в тому числі і через банківські установи), у провідні галузі промисловості країн, що розвиваються. Саме переробна промисловість АПК і є тим перспективним напрямком інвестування капіталу, який дозволить не тільки отримати, в порівняльно короткий термін, прибуток від вкладених інвестицій, а й сприятиме позитивному розвитку національної економіки України. Вивченню та розв’язанню цієї проблеми присвятили свої праці такі відомі вчені – економісти, як М. І. Туган – Барановський, А.В. Мартенс, А.А. Пересада,